

**РІВЕНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ОСНОВНИМ КАПІТАЛОМ ТА НОРМАТИВНА
ПОТРЕБА ІНВЕСТИЦІЙ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ХМЕЛЮ НА ПОДІЛЛІ**

В. І. ДОВГАЛЮК,
*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник*
О. П. МІСІНЬКЕВИЧ, М. В. ДОВГАЛЮК,
НДЦ “Хмельницькагропромпродуктивність”

Визначено забезпеченість хмільників основним капіталом та їх ринкову вартість в Хмельницькому регіоні. Встановлено нормативну потребу інвестицій в основний капітал та нормативну капіталомісткість хмелю для умов Поділля.

Ключові слова: інвестиції, основний капітал, хміль, капіталомісткість, нормативи питомих капітальних вкладень.

Key words: investments, fixed capital, hop, capital intensity, specifications of specific capital investments.

Постановка проблеми. Внутрішній та світовий продовольчі ринки потребують біологічного й екологічно безпечного агровиробництва. Тому стратегічно важливим для України є його розвиток, що вимагає зростання рівня фондозабезпеченості сільського господарства, поліпшення якісного стану та складу галузевих основних засобів, формування відповідної матеріально-технічної бази для ведення конкурентоспроможного екологічно чистого вітчизняного аграрного виробництва [8, с. 22].

Хмелярство являє собою одну з найбільш трудомістких галузей рослинництва. Затрати праці на виробництво хмелю-сирцю досягають до 3200 люд.-год/га. При цьому питома вага ручних операцій становить 60-75 %. Недостатня механізація процесів у хмелярстві зумовлюється складністю використання машин, пов'язаною з агробіологічними особливостями культури та наявністю на плантаціях шпалери. Механізоване збирання зменшує трудові затрати до 400 люд.-год/га [9, с. 54]. Тому для вирішення проблем з інвестиційного забезпечення галузі хмелярства потрібно володіти інформацією стосовно фактичної ситуації з основним капіталом та його нормативною потребою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання потреби та забезпеченості хмелегосподарств основними засобами постійно були й знаходяться у полі зору вітчизняної економічної науки. Теоретичні, методологічні, методичні та прикладні аспекти потреби в основних засобах на виробництво продукції хмелярства досліджені та опубліковані у наукових працях вітчизняних учених економістів-аграрників. Вагомий внесок у дослідження цих проблем за такими вченими, як Л.І. Васильок, М.І. Герун, Н.Ю. Зотько, М.Г. Ковтун, Т.В. Косарева, В.С. Кудинський, М.М. Могилова, Г.М. Підлісецький, Ю.І. Савченко.

Як стверджують науковці ННЦ «Інститут аграрної економіки», системи показників економічної ефективності основних виробничих засобів, запропоновані вченими-економістами у різні періоди розробки проблеми, враховують показники фондівіддачі та фондомісткості продукції при різних способах їх визначення, ролі та значимості. Окремі дослідники проблеми пропонують фондівіддачу та фондомісткість продукції як загальні або важливі показники ефективності, а окремі автори вважають їх критерієм економічної ефективності основних виробничих засобів [6, с. 24].

Обґрунтування засад амортизаційної політики та потреби аграрного сектору в основних засобах досліджували Г. М. Підлісецький та М. М. Могилова. Водночас, як вважають ці автори, «метою наступних досліджень є розробка пропозицій щодо забезпечення оновлення та

відтворення основних засобів сільськогосподарського призначення, стимулювання розвитку ринку технічних засобів на основі оцінки сучасного стану матеріально-технічної бази аграрного сектору економіки України, дослідження вітчизняної практики й зарубіжного досвіду амортизаційної та технічної політики» [7, с. 80].

Відаючи належне науковим розробкам зазначених авторів, потрібно відзначити, що пошук шляхів підвищення ефективності вітчизняного аграрного виробництва, в тому числі галузі хмелярства, потребує аналізу рівня забезпеченості основним капіталом та встановлення нормативної потреби інвестицій.

Мета дослідження – зважаючи на актуальність існуючої проблеми, необхідно встановити достовірну величину основного капіталу та визначити нормативну потребу інвестицій в основний капітал при вирощуванні хмелю на Поділлі.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- підбір і аналіз літературних джерел, законодавчих актів і наукових розробок по тематиці дослідження;
- збір цифрового матеріалу, систематизація досвіду та встановлення достовірної величини основного капіталу при вирощуванні хмелю на Поділлі;
- визначення нормативної потреби інвестицій в основний капітал при вирощуванні хмелю.

Теоретичною та методологічною основою дослідження став діалектичний метод пізнання, закони суспільного розвитку, основні положення економічної науки. У процесі дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний, монографічний, аналітичний, статистичний, порівняння.

За інформаційну базу слугували: законодавчі та нормативні акти України, дані Державного комітету статистики України, річні звіти ДП ДГ "Пасічна" Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН, напрацювання вчених України в галузі хмелярства, спеціальна література з досліджуваних питань, наукова інформація, що має форму недрукованої продукції, розміщеної в світовій мережі Інтернет, тощо.

Виклад основного матеріалу. Синонімом основного капіталу у вітчизняному обліку є основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції. Як стверджує О. В. Кнейслер: «В економічній літературі на сьогодні немає єдиної думки щодо визначення капіталу, його складу і методів впливу на ефективність господарювання».

Капітал (нім. kapital – основне майно, основна сума) – найбільш фундаментальне, неоднозначне поняття сучасної економічної теорії, яке отримало новий зміст в умовах ринкових відносин» [5, с. 130].

Поряд із цим сучасна інформаційна база не дозволяє визначити оснащеність виробництва хмелю певними видами основного капіталу, що обмежує можливості поглибленого аналізу їх господарської діяльності.

В умовах відсутності статистичної звітності для таких розрахунків використані матеріали державного підприємства дослідного господарства «Пасічна» інституту кормів та сільського господарства Поділля Національної академії аграрних наук України (далі ДП ДГ «Пасічна» ІКСГП НААН) і відповідні методичні підходи.

Рівень забезпеченості основним капіталом галузі хмелярства, в досліджуваному періоді, в Хмельницькому регіоні становив 132670 грн на 1 га. Разом із тим капіталомісткість одного центнера була 10133 грн, а капіталомісткість однієї гривні валової продукції – 7,7 грн.

Сформований у попередні роки основний виробничий капітал, через різні причини, змінює свою вартість. Для визначення реальної (ринкової) вартості капіталу у світовій практиці і в Україні використовують три основні методичні підходи: витратний, дохідний та порівняльний.

При експертній оцінці хмільників перевагу надають, у першу чергу, витратному + дохідному підходам; у другу чергу – витратному + порівняльному. Деякою мірою може використовуватися порівняльний підхід.

Ринкова вартість 1 га хмільників у Хмельницькій області, розрахована з використанням дохідного методичного підходу, становить 819872 грн, або у 6,2 раза більше їх балансової вартості. Склад і структуру основних виробничих засобів хмелярства наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні виробничі засоби хмелярства в ДП ДГ «Пасічна» ІКСГП НААН*

Показник	Виробничі засоби, тис. грн	Питома вага, %
Основні засоби виробництва, всього	5877,3	100
у т.ч. будівлі споруди і передавальні пристрої	3006,5	51,1
машини та обладнання	1000,4	17,0
транспортні засоби	74,6	1,3
багаторічні насадження	1784,2	30,4
вимірювальні прилади, інвентар, інструменти та інші	11,6	0,2

*Джерело: розраховано за даними бухгалтерського обліку ДП ДГ «Пасічна» ІКСГП НААН.

Найбільша питома вага у вартості основного капіталу припадає на будівлі, споруди і передавальні пристрої (51,1%), багаторічні насадження (30,4%), машини та обладнання (17,0%).

Аналіз стану основних засобів базового господарства показав, що основний капітал господарства зношений на 53 відсотки, із них 16 відсотків повністю амортизованих основних засобів. Коефіцієнт зносу багаторічних насаджень становить 0,59. Це означає, що лише 41 відсоток хмільників придатні для експлуатації в процесі господарської діяльності.

Одним із резервів, що може підвищити ефективність виробництва хмелю, є залучення інвестицій. Як відомо, інвестування може здійснюватися будь-якими юридичними чи фізичними особами України, бути державним, іноземним чи спільним, мати поточний чи капітальний характер. У цьому випадку буде розглянуто вплив на ефективність хмелю лише державних інвестицій, які виділяються для компенсації здійснених у поточному бюджетному році витрат.

Збільшення інвестицій прямо впливає на ефективність виробництва хмелю. При чому із збільшенням інвестицій зростають як урожайність хмелю, продуктивність праці в галузі хмелярства, так і загальні показники ефективності (прибутковість і рентабельність хмелю). Проведені дослідження показали, якщо середньорічний розмір інвестицій на 1 га хмільників збільшується від 11,6 тис. грн до 29,2 тис. грн, або в 2,5 раза, то урожайність хмелю підвищується від 3,1 ц/га до 16,2 ц/га, або у 5,2 раза. При цьому продуктивність праці (у зіставних цінах) зростає ще більше, від 2632 грн до 14035 грн на одного працюючого, або у 5,3 раза. Важливо відзначити, що завдяки державним інвестиціям рівень рентабельності виробництва хмелю, в середньому за останні шість років, підвищився від 12,6 % до 39,7 % [1, с. 32-33].

Однак для залучення інвестицій та розробки інвестиційних проектів важливо знати їх потребу та ефективність.

Використовуючи фактичні дані щодо структури вартості основних засобів виробництва та питомі капітальні вкладення на створення насаджень хмільників (111728 тис. грн на 1 га), визначена загальна нормативна потреба основних засобів виробництва та нормативна потреба кожного виду основних засобів, на один гектар насаджень у плодоносному віці, при середній урожайності, що отримана за останні сім років.

Нормативна потреба основних засобів на виробництво хмелю, зокрема, будівель, споруд і передавальних пристроїв, машин та обладнання, транспортних засобів, вимірювальних приладів, інвентарю, інструментів тощо коригується на рівень урожайності.

Основні засоби виробництва на 1 тону продукції (капіталомісткість) обрховано шляхом ділення нормативної вартості основних засобів виробництва, що припадають на 1 га насаджень у плодоносному віці, на обсяг урожайності.

Нормативна потреба інвестицій в основний капітал та капіталомісткість хмелю наведена в таблиці 2.

Нормативна потреба інвестицій в основний капітал хмелю для умов Поділля на один гектар насаджень і одну тону продукції, станом на 2016 р., грн*

Урожайність, ц з 1 га насаджень у плодоносному віці	Основні засоби виробництва на 1 га насаджень у плодоносному віці	У тому числі					Основні засоби виробництва на 1 тону продукції
		будівлі, споруди і передавальні пристрої	машини та обладнання	транспортні засоби	багато-річні насадження	вимірювальні прилади, інвентар, інструменти та інші	
10	308893	144822	48190	3594	111728	559	308893
13	368042	188269	62647	4672	111728	726	283110
16	427189	231716	77103	5749	111728	893	266994
19	486342	275163	91560	6829	111728	1062	255970
22	545489	318609	106017	7906	111728	1229	247950
25	604639	362055	120475	8985	111728	1396	241855

* Джерело: власні дослідження.

При використанні нормативів після 2016 року враховуються індекси інфляції, які визначає Державна служба статистики України.

Науково обґрунтовані вартісні обсяги інвестицій в основний капітал сприятимуть поліпшенню інвестиційної діяльності при формуванні матеріально-технічної бази хмелегосподарств.

Разом із тим порівняння науково обґрунтованої капіталозабезпеченості хмелю з фактичною дозволить визначити обсяги інвестицій на формування основного капіталу, при обґрунтуванні інвестиційних проектів.

Для оцінки ефективності державної інвестиційної програми із хмелю було використано групи критеріїв та показників. За аналізований період всі показники, що характеризують ефективність використання інвестованих у виробництво хмелю коштів, зросли. Так капіталовіддача, що показує приріст виробництва валової продукції з розрахунку на 1 грн сукупних інвестицій, зросла на 0,14 грн. Приріст оплати праці працівників з розрахунку на 1 грн сукупних інвестицій становив 0,18 грн.

Найбільше зросли опосередковані показники. Приріст валової продукції за цей період становив 32 %. Чистий прибуток, з урахуванням інвестованих коштів, збільшився в чотири рази.

Безпосередньо оцінні показники, до яких відносять коефіцієнт оборотності інвестицій та коефіцієнт рентабельності інвестицій також мали позитивну динаміку. Приріст виручки від реалізації продукції на 1 грн сукупних інвестицій становив 1,7, а приріст чистого прибутку з розрахунку на 1 грн сукупних інвестицій – 0,76.

Таким чином можна з впевненістю стверджувати, що бюджетні інвестиційні асигнування є найефективнішою складовою прискорення ефективного розвитку галузі хмелярства.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави зробити наступні висновки:

1. Ринкова вартість 1 га хмільників в Хмельницькій області становить 819872 грн, або у 6,2 раза більше їх балансової вартості.

2. Нормативна потреба інвестицій в основний капітал на 1 га насаджень, за потенційної урожайності хмелю 25 ц/га, на початок 2016 року становила 604639 грн.

3. Для визначення обсягів інвестицій на формування основного капіталу, при обґрунтуванні інвестиційних проєктів, необхідне порівняння науково обґрунтованої капіталозабезпеченості хмелю.

Список літератури

1. Довгалюк В.І. Розвиток галузі хмелярства в Україні / В.І. Довгалюк // Економіка АПК. – 2011. – № 10. – С. 30-33.
2. Довгалюк В.І. Капіталозабезпеченість та капіталомісткість продукції хмелярства в Хмельницькому регіоні / В.І. Довгалюк, В.Г. Молдаван // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 3. – С. 138-141.
3. Довгалюк В.І. Обґрунтування потреби інвестицій в основний капітал на виробництво хмелю в лісостепу України / В.І. Довгалюк // Облік і фінанси. – 2012. – № 4. – С. 74-78.
4. Довгалюк В.І. Фінансово-економічні аспекти розвитку хмелярства в Україні та на Поділлі / В.І. Довгалюк, М.В. Довгалюк // Стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 18-20 квітня 2013 року). – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. – С. 109-112.
5. Кнейслер О.В. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник / Кнейслер О.В. – Тернопіль: Вектор, 2008. – 240 с.
6. Основні засоби сільськогосподарського призначення: потреба та забезпеченість / [Васильок Л.І., Герун М.І., Зотько Н.Ю. та ін.]. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2009. – 78 с.
7. Підлісецький Г.М. Напрями наукових досліджень проблем відтворення та ринку основних засобів сільського господарства / Г.М. Підлісецький, М.М. Могилова // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 76-80.
8. Підлісецький Г.М. Підвищення рівня фондооснащеності аграрного виробництва як основа зростання його ефективності / Г.М. Підлісецький, М.М. Могилова // Економіка АПК. – 2009. – №12. – С. 21-28.
9. Програма розвитку хмелярства на 2011 – 2015 роки (проєкт) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=explorer&chrome=true&srcid=0B7iSgtOTmRt-ZjU1MDRmODItNzYwNS00OTk1LWUyMDgtMjc5Mjg1Yjk0MTNj&hl=uk>

Уровень обеспеченности основным капиталом и нормативная потребность инвестиций при выращивании хмеля на Подолье

В. И. ДОВГАЛЮК,
кандидат экономических наук, старший научный сотрудник
А.П. МИСИНЬКЕВИЧ, М. В. ДОВГАЛЮК,
Научно-исследовательский центр "Хмельницкагропромпродуктивность"

Определена обеспеченность хмельников основным капиталом и их рыночная стоимость в Хмельницком регионе. Установлено нормативную потребность инвестиций в основной капитал и нормативную капиталоемкость хмеля для условий Подолья.

Level of security the fixed capital and standard requirement of investments at cultivation hop to Podolia

V. DOVHALYUK

A. MISINKEVICH, M. DOVHALYUK

Security of hop by a fixed capital that their market cost in Khmelnitskiy region is defined. It is installed standard requirement of investments into a fixed capital and a standard capital intensity of hop for conditions of Podolia.